

УДК 372 (07)

Ж.А. Баяманова

**САБАККА ДАЯРДАНУУ ГИМНАСТИКАГА НЕГИЗДЕЛГЕН ОКУТУУНУ
ДИДАКТИКАЛЫК ПРИНЦИПТЕРИНЕ ЖАНА
МЕТОДДОРУНА ТАЯНУУ МЕНЕН ЖҮРГҮЗҮЛӨТ**

Бул макалада гимнастикалык көнүгүүлөрдү окутуу, үйрөтүү толук жеткиликтүү болуш үчүн, дидактикалык принциптер менен методдордун зарылдыгына таянуу керек.

I. Көрсөтмөлүүлүк принциби үйрөтүлүп жаткан кыймылдын же көнүгүү туура жана так көрсөтүлүшүнө, көрсөтмө куралдардын (көнүгүүлөрдүн сүрөттө фигуралардын тизилүү схемалары, кайра тизилүү схемалары ж демонстрацияланышына жана кыскача түшүндүрүлүшүнө негизделет. Көрсөтүү ишинде, өзгөчө түшүндүрүү ишинде окуучулардын көңүлүн негизги абал кыймылдын мүнөзүнө, сызыктын түздүгүнө буруу керек. Мына ушулардын негизин окуучуларда үйрөтүлүп жаткан көнүгүүнүн жана кыймылдын так элеси пайда болушу. Көрсөтмөлүүлүк – көнүгүүнү үйрөнүүгө болгон кызыгууну жогорулатат, кыймыл көндүмдөрүн өздөштүрүү процессин жеңилдетет жана үйрөтүлүп жаткан көнүгүү бат жана бекем өздөштүрүлүшүнө шарт түзөт.

II. Аң-сезимдүүлүк принциби сабактын катышуучуларынын үйрөтүлүп жаткан көнүгүүсүн жана кайра тизилүүлөрдүн максатын даана билүүлөрүн камтышы. Аң-сезимдүү мамиле жасамайын эң жөнөкөй көнүгүүлөрдү жана о.э. кайра тизилүүлөрдү үйрөнүүгө мүмкүн эмес. Кыймыл техникасына жана ритмине көңүл топтоо үчүн жана аны кантип аткаруу керектигин ойлоо үчүн машыгуучулар эң кылуу керектигин так билүүлөрү керек.

Сабакка мына ушундай аң-сезимдүү мамиле кылуу кыймыл көндүмдөрүн үйрөнүүгө, өзүнүн кыймылына анализ бере билүү жана кетирген каталарын убагында ондоого жардам берет.

Машыгуучулар музыканын коштоосунда көнүгүүлөрдү жана кайра тизилүүлөрдү аң-сезимдүүлүк менен аткаруулары керек. Окутуучу машыгуучулардын даярдыктарын жана жаш өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен бирге, аларды өздөрүнүн кыймыл аракеттерин терең анализдөөсүнө жардам берүүсү керек.

III. Активдүүлүк принциби аң-сезимдүүлүк принциби менен тыгыз байланышта, себеби окуучулардын активдүү катышууларысыз кыймылдарды сезимдүү өздөштүрүү мүмкүн эмес. Окуучулар сабакта чыгармачылык менен иштөөлөрү керек. Алар айрым бир көнүгүүлөрдү аткарууда өздөрүнүн сунуштарын пикирлерин айта алышат. Сабакка чыгармачылык менен активдүү катышуу окуучулардын көнүгүүлөрдү тез өздөштүрүүсүнө, кээ бир каталарды жоюулары жана сабакты жандуу жана жемиштүү өткөрүүгө алып келет. Активдүү катышуу менен окуучулар окуу процессинде кызыксыз көнүгүүлөрдү эффективдүү көнүгүүлөр менен алмаштыра алышат.

IV. Ырааттуулук (системалуулук) принциби окутуунун үч негизги методикалык эрежелерин камтыйт. Алар:

а) «Жөнөкөйдөн татаалга». Бул эрежеси көнүгүүлөрдү түзүүдө жана үйрөнүүдө так колдонуу керек. Алгач эң жөнөкөй (массалык көнүгүүлөр), кийинки татаалыраак (предметтер менен, снаряддар менен аткарылган көнүгүүлөр, кайра тизилүүлөр) кыймылдары үйрөтүлөт. Ушундай эле ырааттуулук менен так жана татаал кыймылдардын координациялары менен байланышкан айрым көнүгүүлөр өздөштүрүлөт.

б) «Белгилүүдөн белгисизге». Көнүгүүнүн кийинки бөлүгүн аткаруудан мурда, мурунку сабактарда үйрөнүлгөн кыймылдарды бир нече ирет кайталоо керек. Бул эрежени фигуралардын ар түрдүү өзгөрүшүн, кайра тизилүүлөрүн үйрөнүүдө колдонуу керек. Окутуунун мындай ырааттуулугу мурунку калыптанган кыймыл көндүмдөрүнүн бекемделишине алып келет.

в) «Жеңилден оорго». Окуучулардын чарчоосу жана нервдеринин чыңалышы көнүгүүлөрдүн оордугунан келип чыгат. Ошондуктан көнүгүүлөрдү эң жеңил кыймылдардан баштоо менен аларды акырындык менен татаалдаштыруу керек. Эң жеңил көнүгүүлөрдү билбей туруп, окуучу оор көнүгүүнү аткара албайт. Акырындык менен көнүгүүлөрдү оорлотуп жана сабактын убактысын узартуу эң маанилүү. Ырааттуулук принциби акырындык менен татаалданган көнүгүүлөр менен кайра тизилүүлөрдү пландаштырылган темпте үйрөнүүнү көздөйт. Бул принципти колдонуу менен сабакты бат жана жогорку деңгээлде даярдоого болот.

V. Түшүнүктүүлүк принциби. Мында адегенде окуучулардын жаш жана жеке өзгөчөлүктөрүн билип алуу керек. Ар кандай курактагы жана ар башка мүнөздөрү бар окуучуларга бирдей мазмундагы жана көлөмдөгү татаал тапшырмаларды берүүгө болбойт. Өздөштүрүүгө оордук кылган материалдарды берүү, ушул класстын колунан келбеген көнүгүүлөрдү пайдалануу, окуучулардын сабакка болгон кызыгуусун төмөндөтөт. Бирок ушул эле материалдарды ырааттуулук принциби менен байланыштырып, мындайча айтканда жеңилден оорго, жөнөкөйдөн татаалга, белгилүүдөн белгисизге карай ыкмасын сактоо менен акырындатып бөлүп-бөлүп өздөштүрүүгө болот. Ошону менен бирге жалпы өнүгүүдө окуучулардын келечектеги алга жылуусу, алардын жаңы кыймыл менен байый башташы жөнүндө ойлоо керек. Бул максатта көнүгүүлөрдү аткарууга, өз алдынча иштөөгө көбүрөөк мүмкүндүк берүү, өздөштүрүүдөгү белгилүү кыйынчылыктарды жеңүүгө окуучуларды үйрөтүү зарыл.

VI. Өздөштүрүлгөн көндүмдөрдүн бекемдиги принциби негизинен сабактын сапаттуулугуна басым коёт. Жакшы өздөштүрүлбөгөн көнүгүүлөр сабакта талапка ылайыктуу аткарылбайт. Аң-сезимдүү түрдө үйрөнүү жана көп жолу кайталоо кыймыл көндүмдөрүнүн бекем өздөштүрүлүшүнө түрткү берет. Массалык түрдө аткарылган көнүгүүлөрдө чечүүчү маанини макулдашып аткарган кыймылдар жана башка иш-аракеттер түзөт. Мунун татаалдыгы окуучулардын бир эле мезгилде ар башка кыймылдарды аткарган учурунан даана көрүнөт. Ошондуктан ар бир окуучунун белгилүү бир кыймылдарды бекем өздөштүрүүсү эң маанилүү болуп эсептелет.

Өзгөчө кенже мектеп окуучуларына сабак өтүүдө, алардын физиологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу керек. Балдарды бир эле көнүгүүнү кайра-кайра кайталоо тез таятат. Ошондуктан көнүгүүлөрдүн темпин, ритмин өзгөртүп туруу керек. Танапис

НАРОДНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ. ВОСПИТАНИЕ. ОБУЧЕНИЕ.

убагында болсо ар түрдүү топ оюндарын, эстафеталарды ж.б. кызыктуу оюндар өткөрүп туруу талапка ылайыктуу.

Сабак өтүп жаткан мезгилде окутуучу көнүгүүлөрдүн так жана сапаттуу аткарылышын, колонналардын сызыгынын түздүгүн, дистанциялардын жана интервалдардын сакталышын, көнүгүүлөрдүн жана кайра тизилүүлөрдүн бирдиктүү аткарылышын катуу көзөмөлдөөсү керек.

АДАБИЯТТАР

1. Дидактика средней школы. Под. ред. М.Н. Скаткина. –М., «Просвещение», 1982.
2. Спастенин В.А., Исаев И.Ф., Мищенко А.И., Шиянов Е.Н. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. М., Школа-Пресс, 1998г.
3. Бабанского Ю.К. Педагогика. –М., «Просвещение», 1988.
4. Абрамян А. Массовые гимнастические выступления. М., 1966.
5. Смолевского В.М. Гимнастика и методика преподавания. –М., 1987.